

Klagande

Stockholms universitet

Överklagat beslut

Etikprövningsmyndighetens beslut den 24 augusti 2021, dnr 2021-02016, se Bilaga

Projekttitel

Unga i kriminella nätverk inom SiS verksamhet: utmaningar och möjligheter

Prövning enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen)

Överklagandenämndens beslut

Överklagandenämnden för etikprövning godkänner den forskning som avses i ansökan med villkor att åldersanpassad information till forskningspersoner under 15 år utformas och att vårdnadshavarna i dessa fall informeras och samtycker till forskningen.

Bakgrund

Statens institutionsstyrelse (SiS) är en statlig myndighet som ansvarar för individuellt anpassad tvångsvård. Myndigheten har 21 särskilda ungdomshem med drygt 700 platser. Vid SiS-institutionerna behandlas unga med allvarliga psykosociala problem och ungdomar som har dömts till sluten ungdomsvård. Projektet syftar till att undersöka hur SiS arbete med pojkar påverkas av att en del av de placerade ungdomarna har anknytning till kriminella nätverk. Tanken är att undersöka hur de unga ser på tiden efter SiS-placeringen och vilka behov de har för att kunna lämna dessa nätverk. Ett av målen är att kunna lämna förslag till SiS om hur vården av pojkar med anknytning till kriminella nätverk kan utvecklas. Studien består av kvalitativa intervjuer med 20 representanter för personalen vid sex olika behandlingshem samt 20 pojkar (15–18 år) med anknytning till kriminella nätverk. Enstaka pojkar kan vara yngre än 15 år. Intervjuerna spelas in och transkriberas därefter. Om någon avböjer inspelning kommer anteckningar att föras i stället. Inspelningarna kodas. Informerat samtycke inhämtas från ungdomarna själva samt från dem som forskarna definierar som ställföreträdande vårdnadshavare, dvs. SiS-personal om barnen är under 15 år.

Etikprövningsmyndigheten begärde att klaganden skulle inkomma med skriftlig information riktad till ungdomar, där det anges att om uppgifter framkommer som tyder på att barnet/ungdomen misstänks fara illa så kommer forskaren att göra en orosanmälan till socialnämnden. Myndigheten bedömde även att vårdnadshavarna ska samtycka till att deras barn deltar i forskning och informeras om en eventuell orosanmälan. Ansökan avslogs emellertid med motiveringen att det även efter kompletteringen saknades en etisk diskussion om vad det innebär dels att lägga över ansvaret på den minderåriga forskningspersonen att få avgöra vad han eller hon vill att forskaren ska göra med uppgifter om eventuella missförhållanden, dels vad det kan få för konsekvenser för de unga att inte

Postadress

Överklagandenämnden för etikprövning
c/o Vetenskapsrådet
Box 1035
101 38 Stockholm

Besöksadress

Västra Järnvägsgränd 3

Telefon

08-546 77 610 vx

E-post

kansli@onep.se

Webbplats

www.onep.se

Dokumentnamn
Beslut
Beslutsdatum
2022-01-17

Diarienummer
Ö 81-2021/3.1

ta uppgifterna vidare. Etikprövningsmyndigheten bedömde att vetenskapens behov ställs före de ungas behov, vilket inte ansågs etiskt försvarbart.

Klaganden menar att riskerna för skada minskar om forskningen genomförs och har i överklagandet inkommit med ett utförligt etiskt resonemang kring detta. Klaganden anför att om en orosanmälan till sociala myndigheter görs mot forskningspersonens vilja, kan vederbörandes situation vid institutionen förvärras snarare än förbättras, både i förhållande till personalen och till de andra ungdomarna. Klaganden avser också att förmedla kontakt till andra instanser som kan upprätta en sådan anmälan om forskningspersonen så skulle vilja.

Skäl för beslutet

Även om man inte arbetar i en verksamhet som möter barn och därmed inte har någon formell anmälningsplikt, bör enligt socialtjänstlagen alla vuxna som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa anmäla det till socialtjänsten (<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2020-3-6642.pdf>). Vad gäller barn som tvångsvårdas vid SiS-institutioner har denna process redan ägt rum och placeringarna förutsätter att en fortsatt, regelbunden kontakt med en namngiven vårdansvarig socialsekreterare finns för varje placerat barn och därmed också en möjlighet att lyfta frågan om ev. missförhållanden. Omprövning av vården sker var sjätte månad för barn med beteendeproblematik (13 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga). Även om problem som barnen/ungdomarna har inne på institutionerna skulle framkomma i intervjuerna, finner Överklagandenämnden det inte rimligt att en orosanmälan ska göras av forskarna mot forskningspersonernas vilja. Enligt 18 § etikprövningslagen ska, om forskningspersonen har fyllt 15 år men inte 18 år och inser vad forskningen innebär för hans eller hennes del, han eller hon själv informeras om och samtycker till forskningen. Gällande yngre barn ska vårdnadshavarna informeras om och samtycker till forskningen. Forskningspersonen själv ska dock så långt möjligt informeras om forskningen. Trots vårdnadshavarnas samtycke får forskningen inte utföras om en forskningsperson som är under 15 år inser vad den innebär för hans eller hennes del och motsätter sig att den utförs. Överklagandenämnden finner att forskningen kan godkännas med villkor att åldersanpassad information till forskningspersoner under 15 år utformas och att vårdnadshavarna (se 6 kap. 2 § Föräldrabalken) för dessa barn informeras och samtycker till forskningen.

Överklagandenämndens beslut får enligt 37 § etikprövningslagen inte överklagas.

Detta beslut har fattats av Carina Gunnarsson, Yvonne Lundberg Giwercman (föredragande), Kjell Asplund, Anna Sarkadi, Ann Wennerberg, Bengt Gustafsson och Lena Näslund. Vid den slutliga handläggningen har dessutom ersättarna Gert Helgesson, Christina Eintrei, Ingemar Engström, Johan

Dokumentnamn

Beslut

Beslutsdatum

2022-01-17

Diarienummer

Ö 81-2021/3.1

Fritzell och Birgitta Hübinette samt kanslichefen Jörgen Svidén, administrativa sekreteraren Katarina Gate Lundgren och juristerna Amelie Metz och Johanna Sjöcrona deltagit.

På Överklagandenämndens vägnar

Carina Gunnarsson

Ordförande